

KUŞADASI'NIN SCHİNDLER' I-HASAN REIS

Kuşadası tarihinin ilginç simalarından biridir Hasan Denizel. Birinci ve İkinci dünya savaşında önemli hizmetler gören Hasan Denizel ile ilgili bilgiler şunlardır.

Hasan Reis-Hasan Denizel kimdir ?

1870 yılında Girit'te doğan ve 1943 yılında Kuşadası'nda hayatını kaybeden Hasan Reis (Denizel), Kuşadası halkının yardımseverliğini unutamadığı bir hemşerisidir. Kuşadası'nın ilk zeytinyağı fabrikasını kurdu. 33 metrelik iki bacası ve ovalardan duyulan paydos düdüğü ile sahilde bir simgeydi. Kış aylarında bedava pirina dağıtarak fakir Kuşadası halkının takdirini ve sevgisini kazandı. Kurtuluş savaşında Mahmut Esat Bozkurt ve Şükrü Saraçoğlu ile birlikte Kuşadası bölgesinin Milli mücadelesine önemli destekler verdi. Hasan Reis, 1919'da Kuşadası'na gelen işgal kuvvetlerinin Komutanı İtalyan teğmen Luka ile Kurtuluş savaşı boyunca geçirdiği süreçte, önceleri öldürmeyi planladığı işgalci komutanı, Türk Dostu ve Kurtuluş Savaşı destekçisi haline getirdi. Sonraları General olan Luka anılarında, "Hasan Reis sayesinde Türk dostu oldum" der. İkinci Dünya Savaşı sırasında Sisam'ı (Samos) işgal eden Almanlardan Yunanlıların Kuşadası'na kaçmasında mavnalar ile yardım etti. Oğlu Ali Denizel ile birlikte Hasan Reis pek çok masum Yunanlıyı ölümden kurtardı.

Hasan Reis'in oğlu Ali Denizel

Ali Denizel, İkinci Dünya Savaşı'nda binlerce Yunanlıyı Nazi işgalinden kurtardı, onlara kol kanat gerdi. Yunan direnişçilere sağladığı destekle savaşın seyrini değiştirdi. Hayatını kurtardığı Yunanlılardan biri de savaş sonrası bakanlarından Sofoulis ve oğlu Kostas'tı. Denizel'in yeğeni Hasan ve o yılların küçük Kostas'ını buluşturduk. Hasan Fuat Hepişeri, Kuşadası doğumlu. Hukuk fakültesini bitirmiş ama hayatını rehberlik yaparak kazanmış. 1978 yılında yaşlı bir Yunanlı kadınla sohbet ederken, dayısı Ali Denizel'in inanılması güç hikâyelerini öğrenmiş. Ve günün birinde bu öyküyü Ege'nin iki yakasında tüm insanların öğrenmesi için bir şeyler yapmayı kafasına takmış. Şimdi yıllardır üzerinde çalıştığı bu kahramanlık öyküsünün belgeselini tamamlamak üzere. Hepişeri, ailesinin başkahramanı olduğu öykünün önemini ise İsmail Cem'in Papandreu ile Kuşadası'nda yaptığı buluşma sırasında anlamış. Öykünün Türk tarafındaki kahramanı Ali Denizel'i yeğeni Hasan Hepişeri, Yunan tarafındaki kahramanı Emanuel Sofoulis'i ise oğlu Kostas Sofoulis anlattı. 7. Türk Yunan Dostluk Festivali nedeniyle bir araya gelen birçok Yunanlı ve Türkiyeli, Kuşadası'nın Schindler'i Ali Denizel'i hâlâ saygıyla anıyor. Şimdi bundan 66 yıl öncesine geri dönelim. Kuşadalılar Samos 'tan, Kos'tan, Fourni'den akın akın sandalları görmek için kıyıya indiğinde vakit gece yarısını gösteriyordu. Merakla gelen yabancıları izlerken, gelenler önce yaralıları indirdi sandallardan, sonra kadınları ve çocukları.

Ülkelerinin Naziler tarafından işgal edilmesi nedeniyle adalardan Türkiye'ye kaçan bu davetsiz misafirler kaçmak için tek seçenekleri olan Ege sularını seçmişti. İtalyan ordularını geri püskürtmeyi başaran Yunanlılar, Alman ordusuna karşı koyamamıştı.

Direnişe destek verdi.

1941 yılında başlayan Alman işgali halkın hayatını dayanılmaz kılınca iki ülke arasındaki düşmanlık hiçe sayılarak, sandallara binilmişti. Yunan halkı içgüdülerinde haklı çıkmıştı, Kuşadası halkının uzattığı yardım eli birçok Yunanlının hayatta kalmasını, hatta Alman işgaline karşı direnişin sürmesini sağladı. Yunanlılar; aralarında üst düzey bürokratların, milletvekillerinin de bulunduğu müthiş bir misafirperverlikle ağırlandı, yedirildi, içirildi, hastaları tedavi edildi, hatta uzun uzun kalanlara işler, evler bulundu. 'Adanın beyi' olarak kabul edilen Ali Denizel ise Yunanlılara yardım elini uzatmakla kalmayıp daha sonra onların Ortadoğu'ya kaçmaları için canla başla çalıştı. Yunanistan'ın Nazi işgaline karşı direnişi Samos üzerinden devam etti. Samos'la ilgili en önemli enformasyon merkezi ise Kuşadası'ydı. Bununla ilgili mektupları yıllar sonra ailenin küçük oğlu Hasan bulacak ve bu direnişin önemli kahramanlarından, daha sonra Yunanistan Göç Bakanı olacak Emanuel Sofoulis'in oğlu Kostas Sofoulis'le karşılaşınca diğer detayları öğrenecekti. Emanuel Sofoulis, Nazilere karşı örgütlenen Demokrat Subaylar grubunun lideriydi. Savaşın sonra kendisi Göç Bakanı, ağabeyi ise Başbakan olacaktı. Sofoulis ailesinin direnişle bağına kuran kişi Ali Bey'di.

Yıllar sonra gelen mektuplar

1901 ile 1968 yılları arasında yaşayan Ali Denizel aslen Giritliydi. Yunanlılara ilk yardımı Kandiyeli olan babası Hasan Reis yapmıştı, o da babasının geleneğini sürdürmeye karar vermişti. Babası Hasan Reis'in kurduğu zeytinyağı fabrikasını işleten Ali Denizel bölgenin sayılı girişimcilerindendi. İki yıl boyunca Nazi zulmünden kaçanlara kol-kanat veren Ali Denizel, birçoğunu da kimi zaman tek tek, kimi zaman gruplar halinde Filistin ve Mısır'a kaçırdı. Kaçmaları tehlikeli olabilecek kadın ve çocukları ise Kuşadası'nda barındırıp, koruması altına aldı. Yunanistan'da kalan aileler ile kaçanlar arasındaki iletişim köprüsü de oydu. Savaşın sonra birçok kişi Ali Bey'e mektuplar yazdı. Lübnan'dan, Mısır'dan, Yunanistan'dan ve dünyanın birçok ülkesinden gelen mektuplar minnet doluydu. Bazı mektuplar ise hâlâ ondan yardım isteyen satırlardan oluşuyordu. "Ali Bey, bana 500, karıma da 1000 lira verdiniz. Size 1500 lira borcum var. En yakın zamanda ödeyeceğim." "Ali Bey, eğer hayatta iseler ailemi de kaçırmaz mümkün mü?" "Ali Bey, biz savaş kurbanlarıyız. Tanrı sizi karşımıza çıkardı ve hayatımızı kurtardık..." Yunan hükümeti, savaş sonrasında Ali Denizel'e yardımları yüzünden bir saat hediye etti. Halen Lalaunis Müzesi'nde bulunan kalın altın zincirli saatin arkasında şu satırlar yazılı: "Yunan hükümetinden Ali Denizel'in Yunanlılara verdiği değerli hizmetler için; 25 Mart 1944, E. Çuderos." Arka yüzünde Türk ve Yunan bayraklarının olduğu saatteki Çuderos, Kahire'de kurulan sürgündeki Yunan hükümetinin başbakanının adıydı. İzmir'deki Yunan Konsolosluluğunda yapılan törenle takdim edilen saat, Yunanistan'ın milli kurtuluş günü olan 25 Mart'ta hediye edilmişti.

Öyküyü aynı heyecanla anlatan Hasan Fuat Hepişeri ve Kostas Sofoulis atalarının neredeyse 70 yıl önce unuttuğu düşmanlığı, Türk ve Yunan halklarının unutmaması için yıllardır çabılıyor. Yakında bir belgesel olarak yayınlanacak Ali Denizel'in öyküsü gerçekten de bugüne ibret olacak kadar öğretici.¹

Kuşadası Belediyesi'nin Vefa Etkinlikleri

Kuşadası Belediyesi'nin Kuşadası'nın simge isimlerine sahip çıkma amacıyla yaptığı "Vefa Etkinlikleri" kapsamında yaptırılan Mahmut Esat Bozkurt heykeli ve parkı ile Hasan Reis heykelinin açılışları Kuşadası'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 89. yıl dönümü olan 7 Eylül Çarşamba günü gerçekleştirilecek. Kuşadası Belediyesi'nin Kuşadası'nın simge isimlerine sahip çıkma amacıyla yaptığı "Vefa Etkinlikleri" kapsamında yaptırılan Mahmut Esat Bozkurt heykeli ve parkı ile Hasan Reis heykelinin açılışları Kuşadası'nın düşman işgalinden kurtuluşunun 89. yıl dönümü olan 7 Eylül Çarşamba günü gerçekleştirilecek. Belediyeden yapılan yazılı açıklamada Kuşadası doğumu, Bozkurt-Lopus davasında Türkiye'yi temsil eden ve Türkiye'nin ilk iktisat kongresini toplayan Mahmut Esat Bozkurt'un heykeli ve parkı ile Girit doğumlu, 1943 yılında Kuşadası'nda hayatını kaybeden, Kurtuluş Savaşı döneminde milli mücadeleye destek veren ve Kuşadası halkının yardımseverliğini unutamadığı Hasan Reis'in (Denizel) heykeli Çarşamba günü yapılacağı bildirildi. Kuşadası Belediye Başkanı M. Esat Altıngün, kültürel değerlere önem verdiklerini belirterek, amaçlarının hem Kuşadası'nın geçmişteki değerlerine sahip çıkmak, hem de kente yeni eserler kazandırarak kentin güzelleşmesini ve kimliğinin oluşmasını sağlamak olduğunu kaydetti.²

---

¹ Müjgan Halis, 15 Haziran 2008 Sabah gazetesi 'den alıntıdır.

² 7 Eylül 2011 Çarşamba Nazilli.com.tr sitesinden alıntıdır.